

Lindholm - et ønavn uden mange øer

af Johnny Grandjean Gøgsig Jakobsen

PDF-version af netartikel udgivet af Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, som 'Månedens navn', februar 2019: https://navn.ku.dk/maanedens_navn/Lindholm/

A tiny islet in the south-eastern part of Denmark, called Lindholm, has received a lot of attention in Danish media within the last months. Since 1925, it has been used by the National Veterinary Institute as an experimental research centre for animal virus diseases, but now it has been politically decided to replace the veterinary centre by a residence centre for so-called 'unwanted foreigners' awaiting expulsion.

The name *Lindholm* itself is significantly less controversial than the heated debate about its future usage. The specific is the Danish tree name *lind* ('lime', Lat. *Tilia*), while the generic is *-holm* ('small islet'), with the full meaning "the small islet with lime trees". As lime historically has been quite a common type of tree in Danish forests, and as the islet still has trees growing on it, the name is in no way peculiar. In fact, six other small islets with exactly the same name can be found in the seas around Denmark. What may appear more surprising is that the online place-names database [Danmarks Stednavne](#) knows of an additional 79 locations around Denmark with the name *Lindholm*, and none of these are in fact maritime islets.

The reason for this is that the word *holm* has additional meanings in Danish place-names, which all spring from a transferred meaning of 'small islet' to the inland landscape as well, pointing to small areas of elevated terrain surrounded by wetland. Numerous such 'inland islets', surrounded by bogs and meadows, have therefore been given topographical names in *-holm*, and if the area was overgrown with lime trees, an obvious choice of name for it would have been *Lindholm*. When the open field-system in Denmark was changed for the enclosure system around 1800, thousands of new outlying farms and houses took their names from existing field names and topographical names in their immediate neighbourhood, and within this set of available names, those in *-holm* apparently had a special appeal to the peasant population. This include *Lindholm*, for which far the bulk of cases refers to relatively young farms and houses.

Parallel to the topographical meaning as 'small islet', the inland version of *holm* already in the Middle Ages was also transferred to fortified manor houses and castles built on elevated sites surrounded by wetland that could be transformed into moats. For instance, one of the 86 *Lindholm*-names does in fact refer to such a medieval manor house on Sjælland, firstly documented in 1333. Especially from the fourteenth century onwards, *-holm* became one of the most popular generics for names on Danish manor house settlements. In fact, the generic became so closely associated with noble demesnes that it soon was not even necessary for the manor house to be actually situated on a topographical *holm* in order to be named after it. And whereas the medieval manor names in *-holm* usually has a topographical feature as specific (like *Lindholm*), the Danish nobility from around 1500 preferred to add their own personal names or family names to the generic in stead (e.g. *Eriksholm* and *Brahesholm*).

This close association with old and noble manor houses undoubtedly holds a great part of the reason why so many Danish peasant families since around 1800 also chose names in *-holm* for their farms and houses, as it had a nice 'noble ring' to it. Still, the truly original etymology for the place-name *Lindholm* is, in fact, that, which can be deducted for the small islet in Stege Bugt.

En lille ø i det sydøstlige Danmark har i de seneste måneder fået voldsom mediebevågenhed: *Lindholm*. Den ganske lille ø på blot 7 ha, som de færreste danskere indtil for nylig havde kendskab til, ligger midt i Stege Bugt, omtrent midtvejs mellem Stege på Møn og Kalvehave på Sjælland. Da Staten købte øen i 1925 blev den hjemsted for rigets veterinære virusforskning, bl.a. med udvikling af vaccine imod mund- og klovsyge. Forsøgscenteret hører i dag under DTU og skal i løbet af 2019 flyttes væk fra øen, som regeringen i stedet vil indrette som udrejsecenter for 'uønskede udlændinge'. Det er disse planer og den lokale modstand imod dem, der har bragt Lindholm i mediernes overskrifter.



Den lille ø Lindholm i Stege Bugt har indtil i år været hjemsted for Statens veterinære virusforskning. Der er daglig fergeforbindelse til Kalvehave på Sjælland, men kun for forsøgsstationens ansatte og andre med et formelt ærinde på øen. Foto: Wikipedia.

Navnet *Lindholm* er umiddelbart ganske enkelt at tolke. Forleddet er træbetegnelsen *lind* og efterleddet er *-holm* ('lille ø'), med den samlede betydning: "den lille ø med lindetræsbevoksningen". Eftersom lind historisk set har været et af de mest udbredte skovtræer i Danmark, og den lille ø endnu er træbevokset, fremstår navnet ikke videre overraskende. Om noget kan man måske snarere undre sig over, at en lindetræsbevoksning har været så bemærkelsesværdig, at det har været værd at opkalde øen efter, men sådan har det altså været. Faktisk går optegnelser på øen og dens navn helt tilbage til 1231, hvor navnet stavedes på præcis samme måde, og den konsekvente staveform op gennem tiden frem til i dag levner ingen tvivl om denne oprindelige betydning.

Så på den konto kan man sige, at der ikke er meget navneforskningsmæssigt spræl ved navnet *Lindholm*. Og så alligevel. Et opslag i online-databasen [Danmarks Stednavne](#) viser, at der her kendes til hele 86 lokaliteter rundt om i Danmark med navnet *Lindholm*. Nu er Danmark som bekendt et rige bestående af umådeligt mange øer, og eftersom lindetræer som sagt har været ganske udbredte, kan dette jo ved første kig virke logisk nok. Men faktisk optræder kun syv af navnene på øer. I langt de fleste tilfælde er der tale om gårnavne, der vel og mærke ikke ligger på småøer. Så hvorfor nu det?

Selvom det gammeldanske substantiv *holm* som nævnt betyder 'lille ø', så er ordet i dansk stednavnesammenhæng også flittigt benyttet i en overført betydning på mindre landområder, der rager op over et lavereliggende og som regel fugtigt terræn. Det betyder, at der rundt om i landet findes rigtig mange små højdedrag omgivet af enge og moser, der har fået et naturnavn med endelsen *-holm*. Og hvis en sådan 'indenlandsk holm' har været bevokset med lindetræer, var det oplagt at kalde den *Lindholm*. Når så mange danske gårde i dag bærer navnet *Lindholm* hænger det givetvis dels sammen med, at de i forbindelse med [udskiftningen](#) af Danmarks landsbyer i årtierne omkring år 1800, eller ved en senere lejlighed, er blevet anlagt på en jord, der i forvejen bar dette navn som marknavn eller naturnavn. Ejeren af gården kunne selvfølgelig have valgt mange andre løsninger, men netop navne på *-holm* synes ofte at have haft en særlig appel, da de for mange har en fornem og/eller romantisk klang; det lyder lidt af gammel herregård!

Årsagen til dette er, at *-holm* siden middelalderen ikke blot har været hyppigt anvendt i navne på småøer og vådbundsomkransede højdedrag, men også på adelens herregårde. Da man især i senmiddelalderen begyndte at anlægge sådanne herregårde på sværttilgængelige holme omkranset af fugtige jorder, der med en graveindsats kunne omdannes til egentlige voldgrave, fandt mange herremænd og -fruer det oplagt at kalde disse herresæder ved et navn på *-holm*. Én af vore 86 *Lindholm*-lokaliteter er da også en sådan gammel hovedgård nær Gevninge på Sjælland, der navnemæssigt kan føres tilbage til 1333. Mens man i middelalderen næsten altid sammensatte efterleddet *-holm* i herregårdsnavne med et forled, der refererede til noget naturmæssigt (f.eks. Birkholm, Dragsholm, Svanholm og Ålholm), så foretrak adelen fra 1500-tallet og fremefter at sætte personavne eller slægtsnavne foran *-holm* (f.eks. Brahesholm, Eriksholm og Herlufsholm)



En af de 86 Lindholm-lokaliteter, som findes i Danmarks Stednavne, er en gammel herregård nær Gevninge på Sjælland, hvis navn kan føres tilbage til 1333. Den nuværende hovedbygning er dog fra 1730. Foto: Wikipedia.

Lindholm kan således i dagens Danmark findes anvendt som navn på højedrag omgivet af fugtige jorder, på gårde og huse anlagt ved sådanne højedrag, og på gamle herregårde omkranset af en voldgrav. Men i bund og grund er det den lille holm i Stege Bugt, samt dens seks navnefæller blandt de danske småøer, der bærer den etymologisk set mest autentiske grundbetydning af navnet.